

La gosadia d'ensenyar

Reflexions i eines

Teresa Terrades
Maria Batet

ÍNDIX

Introducció	9
Com i per què neix aquest llibre	9
Com l'hem plantejat	11
1. L'ofici.	15
1.1 Per què soc docent?	15
1.2 Sense vincles no hi ha aprenentatge	22
1.3 Deixem petjada	27
1.4 El desig de conèixer i de saber	32
1.5. Com som percebuts els docents?.	37
1.6. Les eines.	43
2. Sobre l'aprenentatge	47
2.1 Aprendre és un acte innat.	47
2.2 Com aprenen els alumnes	53
2.3 Reflexions en sortir de l'aula.	68
2.4 L'aprenentatge entre iguals	73
2.5 Com aprenen els docents.	77
2.6 Les eines	83
3. Pors i vulnerabilitats de l'ofici	87
3.1 La por	87
3.2 Pors en la docència	89
3.3 Sortir-nos-en	115
3.4 Les eines.	121

4. L'entusiasme i la creativitat	129
4.1 De què parlem quan parlem de creativitat.	129
4.2 Sortir de la rutina: primer pas, l'entusiasme	136
4.3 Educar per a la innovació	149
4.4 Les eines.	153
5. L'acompanyament	159
5.1 Acompanyar per créixer	159
5.2 Acompanyar-te	162
5.3 Acompanyar-vos	174
5.4 L'orientació	180
5.5 Les eines.	188
La gosadia d'ensenyar: a manera de tancament	193
Epíleg	199
Bibliografia	203

Introducció

Si ets docent, ho has estat o ho vols ser, aquest llibre és per a tu. Però també per a tothom que estima i té interès per la professió, per a aquells que la volen conèixer per dins, per saber com es viu i què hi passa. Per a tothom que la vulgui repensar i revalorar. Utilitzem els termes *docent* i *docència* per incloure mestres i professors de tots els nivells educatius, perquè apel·lem a allò que ens és comú, allò que fa diferent la nostra professió de la resta. Una professió que es mou als ritmes del temps i es qüestiona de manera permanent sobre què, com i per a qui eduquem. Una professió que es fa *per a*, que s'adreça indefectiblement als discents, als estudiants, i, per tant, té un efecte sobre ells i les seves famílies. A ells també, d'una manera més indirecta, ens dirigim en aquest llibre.

Com i per què neix aquest llibre

El llibre neix una tarda calorosa de juliol a la vora d'un riu del Ripollès, amb els peus en remull i amb un paper i un bolígraf a la mà. Comencem aquest projecte a les portes de la que diuen que serà una tardor difícil, de crisis, de mancances, de gran incertesa. Què ens fa pensar que pot tenir sentit iniciar aquesta aventura en un moment canviant com el nostre?

El que ens uneix. Compartim el poble que ens ha vist néixer i en el qual ens hem implicat en diferents moments de la nostra vida, així com l'any de naixement, el nombre de fills i les seves edats, les amistats, l'experiència i els referents de vida. Després dels molts quilòmetres caminats plegades per terres i paisatges diversos, també hem compartit converses que han anat modelant mirades, idees i projectes. I en aquestes converses, algunes constants: educació, persones i relacions. Som docents de dins i de fora de l'aula. Coneixem l'aula i qui l'ocupa, i les necessitats del col·lectiu docent que hem conegut a través de les formacions que impartim.

La necessitat d'escriure. Compartim reflexions i idees sobre l'educació. Ho fem amb la paraula que inevitablement s'emporta el vent darrere els nostres passos. Ens cal escriure, per pensar millor i també per evitar que tot allò que diem i ens expliquem deixi de ser efímer.

Compartir inquietuds. En efecte, dues dones que compartim l'ofici d'ensenyar i la voluntat d'acompanyar posem en comú allò que ens inquieta, el que ens projecta, el que ens encalla, el que ens fa viure el dia a dia de la nostra professió. Aturar-se i pensar en la professió, en el que agrada, el que desagrada, el que fa por i el que il·lusiona és una manera de fer front a tant soroll extern mitjançant paraules i pensaments que venen de dins.

El moment d'una reflexió pausada. Per parlar de ser docent. Per reflexionar sobre aquesta professió intensa en la seva dimensió individual i en la col·lectiva, i també sobre què ens impulsa a exercir-la, com la vivim, per a qui la fem, quines eines ens hi ajuden, i sobretot com la podem millorar.

Les bones idees sorgeixen de barrejar i combinar. Malgrat que compartim professió, cadascuna veu i viu la realitat educativa des d'un prisma ben diferent. Mesclar sabers genera creativitat i, en conseqüència, una gran innovació. Aquest llibre té una clara voluntat de contribuir-hi.

Per damunt de tot, útil. Possiblement, aquesta voluntat d'aportar un eina útil i pràctica per a la reflexió, per a la millora, per a la innovació i també per a l'aplicació a l'aula en alguns casos, en un moment tan complex, ens ha connectat des del primer moment.

Volem fugir de les tendències metodològiques, de la «tècnica d'ensenyar» per arribar a la «identitat» de les persones que ensenyen. Arribar al qui, més que no pas al com, a través de propostes manllevades del món del *coaching* per explorar el «paisatge interior» dels i les docents.

Per recollir inspiracions. Construïm la nostra identitat professional a partir de l'experiència i, en especial, a partir de les «influències» que hem rebut al llarg dels anys. Sovint, no som conscients de quines han estat aquestes influències. Escriure aquest llibre és una manera de fer que aflorin i alhora d'acompanyar els lectors en aquesta recerca sobre quines són les influències i inspiracions que han contribuït a ser qui són com a docents.

Per seguir aprenent. El llibre pretén ser una petita aportació al *learnability* (aprendibilitat) de cadascun dels lectors i les lectores, però també ho és per als qui l'hem escrit. Escriure per aprendre i compartir aquest aprenentatge.

Com l'hem plantejat

Una «U» ordena els capítols. L'ordre dels capítols segueix una «U» imaginària, inspirada en la *Teoria U* d'Otto Scharmer (títol del llibre al qual ens referim). En aquesta teoria, la «U» és bàsicament un procés de millora personal o d'equip que es fa a través del *presencing*, un concepte que surt d'unir *presència* i *sentir*. En aquest llibre, parlem d'un ofici que duu inserides aquestes paraules en el seu fer i ha estat senzill d'adoptar aquesta «U» per estructurar els capítols del nostre llibre. L'hem adoptada i l'hem adaptada a les nostres necessitats. Iniciem els dos primers capítols amb la definició de la nostra manera d'entendre la docència i l'aprenentatge. Després, baixem cap

a les pors i les vulnerabilitats, aquesta part intrínseca de la professió sovint invisibilitzada i poc abordada i, alhora, amb un gran poder per condicionar-la. Remuntem la «U» amb els capítols dedicats a la creativitat i l'acompanyament, considerats els contraforts sòlids que sustenten les estructures de la professió. I acabem la «U» amb les conclusions i l'epíleg, que tenen la intenció de recollir missatges clau de la nostra reflexió i de reivindicar una professió sovint en crisi, sovint injuriada per raons i circumstàncies de molts tipus que la posen en el punt de mira de debats i pugnes molt enceses. L'epíleg de Francesc Torralba és un cant a la professió, a la seva essència, a la seva capacitat de transformació a través de quatre paraules que vertebraven la nostra reflexió. Li agraïm profundament la seva preciosa aportació. Aquesta estructura que hem seguit no impedeix en absolut llegir el llibre en l'ordre que vulgueu. Tot i que hi ha un fil conductor entre els capítols, tots tenen prou autonomia per ser llegits de manera independent.

Reflexió i eines. Hem escrit els capítols a partir de la nostra reflexió, de la nostra manera d'entendre la qüestió que abordem, però no tindria sentit que

ens quedéssim aquí. Ens agradaria que aquests capítols us convidessin a fer la vostra pròpia reflexió. A posar-hi la vostra veu. És per això que incorporem un seguit d'eines al final de cadascun, per continuar reflexionant, per crear nous interrogants, dubtes, contradiccions, punts de vista, talment com qui agafa gana després de fer un exercici físic intens. Són eines versàtils per treballar-les de manera individual o bé en els equips dels vostres centres. Així doncs, cada capítol pot enriquir-se de vosaltres i, amb cada eina, fer-vos el llibre més vostre. Amb cada nova reflexió vostra fem créixer la mirada sobre la docència, l'aprenentatge i l'educació i, de retruc, ens enfortim com a comunitat educativa.

Visual thinking. Escriure és una bona manera de reflexionar però no l'única. Fins ara, l'escola ha prioritzat l'escriptura per davant d'altres llenguatges expressius, però sabem que la imatge, el dibuix i la il·lustració són unes eines poderoses que ens permeten *dir* i *crear* pensament perquè tenen la capacitat de connectar-nos ràpidament amb el que coneixem i generen noves connexions. El pensament visual agilitza processos creatius i reflexius i va guanyant lloc en diferents entorns educatius. És per això que hem volgut que la imatge, el pensament visual, formi part d'aquest llibre. Paraula i imatge, dues formes d'expressió que per a nosaltres són una, indestruïbles, intrínsecament unides en la intenció de comunicar-nos tan bé com sigui possible amb vosaltres.